

Göç ve İnsan Hakları

Murat URK*

Özet

Bu makalede göç olgusu insan hakları çerçevesinde incelenmiştir. Göç süresince yaşanan insan hakları ihlalleri ve göç sonrası karşılaşılan sorunlar irdelenmeye çalışılarak, çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, göçmen, insan hakları.

Migration and Human Rights

Abstract

In this article the fact of immigration has been examined in the frame of human rights. Suggestions for the solution of problems (that are) with the infringement of human rights in the process of immigration and post-immigration have been offered.

Key Words: Migration, migrants, human rights.

Giriş

Göç olgusu üzerindeki düşünceler bazen birbiriyle örtüşmekle birlikte, bazen de farklılıklar göstermektedir. Bazen de göç, suç, güç (kuvvet), ekonomik hareketlilik ve bereket olarak değerlendirilmiştir. Göçün siyasal, ekonomik ve de çevreyle ilgili nedenlerden kaynaklandığını ileri sürenler çoğunluktadır. Göç, bir mecburiyetten ileri gelmekte, gittiği yere yeni sorunlar getirmek ve bazen de katkıda bulunmaktadır.

Göç, sadece basit bir yer değiştirme olayı değildir. Göçmenin gittiği yerdeki gereksinimleri, toplumla bütünleşmesi, geride bıraktıkları ve yeni kazandıkları arasındaki denge kurma çabasıyla tam bir insan fenomenidir. Bu yönleri göçü, insani bir olgu haline getirmektedir.

İnsani bir olgu olduğundan dolayı insanın ve çevresinin ortak sorunu ve hatta umududur. Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Af Örgütü'ne göre ise bir 'hak'tır. Bu noktada insan haklarıyla ilişkisi başlar.

Bu çalışmanın amacı, insani bir olgu olan göçü ve insan haklarını açıklayarak, aralarındaki ilişkinin boyutlarını ortaya çıkarmaktır.

1. Göç

1.1. Tanımı

Genel bir ifadeyle göç, bireylerin ve ailelerin yaşadıkları yerden herhangi bir nedenle ayrılarak başka bir yerleşim birimine gitmeleri ve orda yaşamlarını sürdürmeleri olgusudur.

Basit olarak coğrafik bölgeler/ idari alanlar arasında yapılan yer değişiklikleri şeklinde tanımlanabilir.¹

* T.C. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Hakları Anabilim Dalı

¹ Turgay Ünalın, 'Türkiye'de içgöçe ilişkin veri kaynaklarının değerlendirilmesi', *Türkiye'de İçgöç*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 1998, s. 91.

Göçün toplumsal ve ekonomik değişimlere katkıda bulunan bir etken olma durumu da vardır. Bu yönüyle ise göç bir sonuçtur.²

1950 yılları öncesinde nüfus konuları toplumsal yönetim politikaları içinde yer almaya ve tanımlanmaya başlanmıştır. Bu sürecin bir sonucu olarak göç konusu ayrı bir inceleme alanı olarak dikkatleri üzerine çekmiştir.

Göç hareketleri, sebepleri ve nitelikleri açısından ele alındığında farklı şekillerde sınıflandırılabilir.

İki çeşit göç vardır. Bunlar;

1- İçgöç: Ulusal sınırlarda gerçekleşen göçlere denir. İçgöçler, 'yerleşme amaçlı göçler' ve 'mevsimlik göçler' olarak iki kısımda incelenmektedir. Bu yer değiştirme hareketi sırasında ülke nüfusunda herhangi bir değişme söz konusu değildir.

2- Dışgöç: Ulusal sınırların ötesine taşınan göçlerdir. Dışgöçler, iki başlık altında incelenmektedir. Bunlardan ilki olan 'zorunlu göç', bölgede yaşanan sorunlar ya da koşulların yetersizliği nedeniyle, kişilerin kendi isteği dışında bölgeyi terk etmesi sonucu gerçekleşir. Diğeri ise 'gönüllü göç' tür. Bu göçte bireyin kendi hesabına göre, faydayı en üst düzeye çıkarma çerçevesinde göç etmesi söz konusudur.³

Zorunlu göçlerin üç temel sebebi vardır. Bunlar:

- a- Çatışmalar,
- b- Kalkınmışlık düzeyinin yeterli olmaması,
- c- Doğal şartlar ve afetlerdir.

Buradan hareketle göç edenleri kaçkınlık, sığınmacılar, içgöç zorlananlar, doğal şartlar ve afetler nedeniyle yerlerinden edilenler, istismar amaçlı göçmenler gibi gruplara ayırmak mümkündür.

1.2. Nedenleri

Dünyada ve ülkemizdeki göçün çok farklı nedenleri olmakla birlikte ana nedenlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür. Bunlar;

Ekonomik nedenler; iş aramak, gelir yetersizliği, iş olanaklarının olmaması, birikim yapmak ve daha iyi yaşam seviyesine ulaşmaktır.

Ailevi nedenler; ebeveynin yanına gitmek, eşin yanına gitmek, ebeveynin/ eşin tayini, iş değişikliği ve ebeveynin göç etmesidir.

Bireysel nedenler; evlilik, eğitim, tayin/ iş değişikliği, emeklilik.

Güvenlik nedenleri; can-mal güvenliğine ilişkin kaygı, yerleşim yerinin boşaltılması ve terör nedeniyle yaşanan baskılar olarak sıralanabilir.

En genel ve önemli göç sebebi olarak; bölgeler veya ülkeler arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklar gösterilmektedir. Bu durum literatüre 'köylerin (kırsalın) itiş-kentlerin çekişi olarak girmiştir. Bu nedenler öncelik açısından kendi aralarında değişiklikler gösterdiği tespit edilmiştir. Bir dönem boyunca güvenlik yüzünden yapılan göçler ağır basarken, bir dönemde ailevi ya da bireysel nedenler ön planda olmuştur. Ancak tüm zamanların en çok rağbet gören göç nedenleri arasında ekonomik nedenlerin hep üst grubu oluşturduğu gözlemlenmiştir. Neden göç ettin sorusuna en son verilen yanıtta ekonomik nedenler diyenlerin oranı %70 olmuştur.⁴

1.3. Göçün Neden Olduğu Sorunlar

Göçlerin olumlu yönlerinin yanında beraberinde getirmiş olduğu sorunlar da vardır. Özellikle yeni taşınılan bölgede/ kentte bir takım sorunların kaynağı olmaktadır. Göç nedeniyle ortaya çıkan gecekondulaşma ve konut kalitesinde düşme, ulaşım sorunları, istihdam, nitelikli iş gücünde yetersizlik, düzensiz gelir dağılımı, şiddet, suç oranlarında artma, eğitim, sağlık, çevre,

² Ahmet İçduygu, Turgay Ünal, 'Türkiye'de içgöç: sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri', *Türkiye'de İçgöç*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 1998, s. 38.

³ Kerem Karabulut, 'Doğu Anadolu ve Erzurum'daki Göç Olgusu ve Kârın Göç Etkisi Üzerine Bir Uygulama' *DSİ Su Forumu Hidrolojisi Sunumu*, Erzurum, <http://www.dsi.gov.tr/duyuru/.../Kar%20Hidrolojisi%20göç%20sunu.ppt>, Erzurum, 2008.

⁴ KONDA, 'Biz Kimiz? Toplumsal Yapı Araştırmasında Göç Olgusu', <http://www.konda.com.tr> (15.01.2009).

kültür, sosyal sorunlar, yeşil alanların ve dinlenme alanlarının olmaması ya da yetersizliği ile alt yapı sorunlarıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Düşük sosyo-ekonomik hayat şartları, çözülmeye yüz tutan toplumsal yapı, parçalanmış aileler, kentin cazibesine kapılıp evini-eşini ihmal eden bu yüzden boşanan anne-babalar, çalışan, çalışmak sorunda kalan çocuklar, aile-içi şiddet, eğitimsizlik, bilgisizlik/ cehalet buralarda yaşayan insanların ortak sıkıntılarıdır.⁵

Göçün neden olduğu sorunları başlık olarak inceleyecek olursak;

- 1- Konut kalitesi ve gecekondulaşma,
 - 2- Ulaşım ve alt yapı sorunları,
 - 3- Ekonomik sorunlar (istihdam, nitelikli işgücünde yetersizlik, düzensiz gelir dağılımı),
 - 4- Şiddet ve suç oranlarında artış,
 - 5- Sağlık ve eğitim hizmetlerinde yetersizlik,
 - 6- Çevre sorunları,
 - 7- Sosyal ve kültürel sorunlar,
- olarak sıralamak mümkündür.

1.3.1. Konut Kalitesi ve Gecekondulaşma

Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde göçün başladığı dönemde devlet, barınma ihtiyacına çare olacak, düzenli kentleşmeyi temin edecek sağlıklı çözümler üretmekte gecikmiştir.

Kent merkezleri ve çevresindeki arazilerin devlet hazinesi, il özel idaresi ve belediyeler tarafından himaye edilmesine rağmen arazilerin ifraz ve imar çalışmaları zamanında yapılamamıştır.

Sonuç olarak kentlerin bu denli düzensiz yapılanmasındaki suçun büyük kısmı, ne yazık ki resmi makamlara aittir. Resmi makamlar, yaşanan yoğun göçlere karşı bir taraftan hazırlıksız yakalanmışlar, diğer yanda da sorunlarla boğuşmalarına rağmen sonuç alınabilecek çözümler üretmemişlerdir. Düzenli, altyapısı tamamlanmış, sınırları belirlenmiş yerleşim alanları tahsis edilmeyen kitleler, öncelikle hazine arazilerini işgal etmişler, ardında da imar ve ifrazı yapılmamış, hisseli arazileri fiili bölünmelerle aralarında taksim etmişlerdir. Sonrasında da yol, su elektrik vb. altyapı hizmetlerinden nasıl faydalanılacağını hesaba katmadan gelişigüzel ve kaçak yaptıkları gecekondulara yerleşmişlerdir.

Başlangıçta ihtiyaca binaen yapılan bu gecekondular da zamanla belli kimselerin elinde gelir kapısı olmuştur.⁶ Bunun da ötesinde birkaç kez siyasi mülahazalarla çıkarılan imar aflarıyla da kentlerin dokusunu yıpratın, bu fiili durum meşrulaştırılmıştır.

1.3.2. Ulaşım ve Alt Yapı Sorunları

Yoğun göç alan bölgelerde artan nüfus karşısında yerel yönetimler ulaşım ve alt yapı hizmeti vermekte sıkıntılar yaşamaktadır. Daha iyi koşullarda yaşama umuduyla kırsaldan kentlere göç edenler, ulaşım ve alt yapı hizmetlerini yeterli oranda alamamaktadır.

Göçler planlanmadıkça ve göçü engelleyici politikalar geliştirilmedikçe bu sorunları artarak devam edeceği, memnuniyet aşamasında hep eksik kalacağı kesindir.

1.3.3. Ekonomik Sorunlar (İstihdam, Nitelikli İşgücünde Yetersizlik, Düzensiz Gelir dağılımı)

Ekonomi kuramının klasik varsayımlarına göre göç var olan iş fırsatlarına kişilerin gösterdiği bir tepkidir.⁷ İçgöçlerde, kırsal alanlarda iş imkânı bulamayanlar kentlere göç ederek, iş bulmaya çalışmaktadır. Kente yapılan bu göçler, teknolojik alanda kaydedilen ilerlemeler ve yaşanan küresel ekonomik kriz sonucu kentlerde iş gücü fazlasını ortaya çıkarmıştır. Son zamanlarda iş gücü fazlalığı kırsal kesimlerde de gözlemlenmeye başlanmıştır.

⁵ Said Gözlüğü, 'İç Göçün Suç Oluşumuna ve İç Güvenliğe Etkisi', http://www.marmara.gov.tr/document/dergi/Birlik_dergi_17.pdf, S.: 67, 2009.

⁶ A. Hamit Ramazanoğlu, "Göç ve göçün getirdikleri", *Öğretmenler Platformu*, İstanbul, 2007.

⁷ İlhan Tekeli, *Göç ve Ötesi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008, s. 139.

Türkiye’de tarım geçmiş yıllarda önemli istihdam alanı iken, teknolojik gelişmeler sonucu, tarımda istihdam oranları düşmüştür. Sonuç olarak yukarıda sözünü etmiş olduğumuz köyden kente göç süreci hızlanmıştır.

Dışgöçlerde bu sorunun boyutları şekil değiştirmektedir. Öncelikle gidilen ülkenin çalışma yasalarının yetersiz olduğu ülkelerde kayıt dışı istihdam ve ekonomi eğiliminin arttığı görülmektedir. Örneğin Türkiye’ye gelen sığınmacı ve mültecilerin çoğu kayıt dışı ekonomide iş bulma eğilimindeyken 2003 yılında çıkan Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ile bu durum değişmiştir. Sığınmacı ve mülteciler çalışma izni almaya ve az da olsa yasal işler de çalışma imkânı bulmaya başlamışlardır. Yinede tüm sığınmacılar, mülteciler ve kaçak göçmenler benzer çalışma koşullarını paylaşmaktadırlar. Az maaş karşılığında kirli, zor ve tehlikeli olarak tanımlanabilecek işlerde çalıştırılmaktadırlar.

Özellikle yabancı göçmenler üzerinde yapılan araştırmalar göstermektedir ki, daha önceki göç akımlarında, daha şehirli ve eğitilmiş göçmenler gelirken, son yıllarda kırsal kesimlerden göçmenler gelmiştir.⁸ Bu da nitelikli iş gücünde yetersizlik sonucunu getirmektedir. Mevcut fazla iş gücünün nitelikli olmaması istihdam sorununun çözümünü ülkeler açısından zora sokmaktadır.

Göç veren ve alan ülkelerde belirli bir ekonomi politikasının eksik oluşu, istihdam sorununa köklü çözüm bulunamamasına gösterilebilecek en önemli nedenlerden biridir. Gelir dağılımı toplum kesimleri arasında eşit yapılmalıdır. Enflasyonu kabul edilebilir seviyelere getirilmeden eşit gelir dağılımının sağlanması mümkün değildir. Göçle artan işgücü fazlası sonucu yeni istihdam alanlarının açılması gerekliliği sorunuyla ilgilenen ülkelerin, enflasyonu düzeltebilmeleri ve eşit gelir dağılımını sağlamaları oldukça zordur.

1.3.4. Şiddet ve Suç Oranlarında Artış

Özellikle kentin yeni yerleşim yerlerinde, göç sonucu kurulan kenar mahallelerin çocuklarının ve gençlerinin, çoğu zaman öznesi bazen de nesnesi durumunda olduğu kapkaç, hırsızlık, yankesicilik, uyuşturucu bağımlılığı gibi birçok güvenlik sorunu ortaya çıkmaktadır. Kolay yoldan para kazanıp gözlerini kamaştıran yaşam biçimlerine ulaşmanın yollarını arayan, ezilmişlik duygusu ve kimlik bunalımı içindeki gençler, sigara, alkol kullanımı ve madde bağımlılığı ile mafya ve terör örgütlenmelerinin ağlarına takılmaktadırlar.⁹

AB suç ve güvenlik konsorsiyumu; İstanbul’da yapmış olduğu araştırmada her 100 kişiden 18’inin suç mağduru olduğunu tespit etmiştir.¹⁰

İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü, suça karışan 15 bin 273 çocuktan yaklaşık 10 bininin diğer illerden geldiğini, hazırlanan suçlu listesinin Anadolu’dan göç eden kalabalık nüfuslu aile çocukları ile kaçırılan, kandırılan hatta ailelerinden kiralanan çocukların oluşturduğu bildirmektedir.¹¹

1.3.5. Sağlık ve Eğitim Hizmetlerinde Yetersizlik

Göç ve eğitim konusu ise bir başka önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç edenlerin eğitimi ve kültürel gelişim ihtiyaçlarının varlığı yadsınamaz bir gerçektir.

Yoğun göçler sonucu şehirlere yığılan nüfus, eğitim-öğretim sorunu ile karşılaşır. Ya da tersinden söyleyecek olursak şehirlerdeki eğitim öğretim hayatı da göç sebebiyle devasa sorunlarla karşı karşıyadır. İstanbul İl Millî Eğitim Müdürü Ata ÖZER, yapmış olduğu bir açıklamada “İstanbul’da 2,5 milyon öğrenci, 82 bin öğretmen ve 2 bin 592 okul bulunmaktadır. Kentte bugün sınıf mevcutları liselerde 44, ilköğretimde de 47’dir. Metropol kent İstanbul’un hiç göç almayacağını düşünecek olur da sınıf mevcutlarının 30’a düşmesi için bir çalışma yaparsak acil olarak 400 yeni okula ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak yaşanan göçler sonucu bu sayıları yerinde tutmak istesek bile İstanbul’a her yıl 1500 derslik yapmamız lazım. Çünkü Sultanbeyli, Gaziosmanpaşa

⁸ Ahmet İçduygu, *Türkiye’de Kaçak Göç*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2004, s. 47.

⁹ İbrahim Balcıoğlu, *Şiddet ve Toplum / Suç Göç ve Çocuklar*, Bilge Yayınları, İstanbul, 2001, 1. baskı, s. 203.

¹⁰ AB Suç ve Güvenlik Konsorsiyumu, *2008 yılı Araştırma Metni*, <http://www.iem.gov.tr>, 12 Ocak 2009.

¹¹ İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü web sitesi, <http://www.istanbul.meb.gov.tr/> 10 Kasım 2008.

ve Bağcılar da maalesef sınıf mevcutları 70-78'i bulan ilçelerimizdendir. Çalışmalarda ağırlıkları buralara veriyoruz diyerek bir eğitimcinin sessiz haykırışını dile getirmiştir.¹²

Toplum olarak en değer verdiğimiz varlıklar olarak çocuklarımızın içinde buldukları bu olumsuz durumdan çıkış yolu olarak insanın var olma koşullarından bilimi, bilgiyi ve felsefeyi esas alan çalışmaların önemi her geçen gün daha da artmaktadır.

Uluslararası düzeyde ise göçmenler, birçok ülkede kamplarda izole edilmiş bir biçimde belirsiz bir bekleyiş içindedirler. Sağlık ve eğitim gibi temel haklardan yararlanmamaktadırlar.

1.3.6. Çevre Sorunları

Türkiye'deki geleneksel planlama anlayışında hızlı ve düzensiz kentleşme, çarpık yapılaşma, altyapı eksikliği, devamlı göç ve benzeri kavramlardan dolayı; yeşil alanlar kentleşme süreçlerinin planlama beklenti ve hedeflerinden bağımsız gelişmektedir. Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyal ve kültürel gerçekler ve bunların doğurduğu kaçak yapılaşma, her şeyden çok farklı oluşumların belirlediği bir kent dokusu yaratmaktadır. Birçok yerleşim için geçerli olan bu tipleşmiş kent dokusu, yeşil alanların yetersiz kalmasına, tasarım standartları açısından çağdaş kentsel yaşamın beklentilerini karşılamayan yeşil alanların oluşumuna neden olmaktadır.

İstanbul gibi deprem riski taşıyan kentlerde yeşil alanlara olan ihtiyaç, diğer kentlere nazaran daha önem arz etmektedir. Çünkü 17 Ağustos Marmara Depremi sonrasında evlere girmekten çekinen halk, yeşil alanlara sığındı. Hastaneler, revirler kamu kuruluşları binaları boşaltılarak parklara taşındı. Halkın ihtiyaç duyduğu deprem çadırları parklara ve yeşil alanlara kuruldu. Bugün İstanbul'da daralan yollar, kaybolup gitmiş kaldırımlar, iç içe geçmiş binalar ve kontrolsüzce yapılmış binalar neticesinde her mahallenin bir deprem parkına ihtiyacı olduğu hissedilmektedir.

Bir başka çevre sorunu ise temiz su yetersizliğidir. Küresel ısınma ile birlikte mevsim normallerinin dışında seyreden hava sıcaklıklarındaki artış, baraj ve göllerdeki tatlı su miktarında ciddi oranda azalmalara neden olmaktadır. Nüfus dağılımındaki dengesizlik, büyük şehirlerde zaten az olan su miktarına bir de halkın bilinçsizce kullanım eklenince ortaya içme suyu kıtlığı çıkmaktadır.

Atık (sıvı-katı)/ çöp kontrolü ise başka bir sorundur. Yerleşim imar planına uygun yapılmadığı için gecikonduların olduğu yere kanalizasyon hizmeti ya hiç gitmemekte ya da geç gitmekte yaşanan bu gecikmeyle birlikte açılan fosseptik çukurları yanlış yerlere yönlendirilmekte ya da tatlı suları tehdit etmekte böyle bir yerleşim öngörülmediğinden çöplerin temizlenme işi gecikmekte bu da çöp yığınlarının oluşmasına neden olmaktadır. Tüm bu olumsuzluklar, çevre ve halk sağlığını tehdit etmektedir.

1.3.7. Sosyal ve Kültürel Sorunlar

İçgöç ele alındığında göçle birlikte ortaya çıkan en önemli sorun, hiç şüphesizdir ki sosyal sorunlardır. Ülkemizde sosyal dayanışmada azalma göçlerle birlikte artmıştır. Yerinden yurdundan ayrılan göçmen yeni yerine alışırken zorluklar karşısında daha bireysel düşünmeye, tek başına ayakta durmaya çalışmakta, zaman geçtikçe eski sosyal yapısından uzaklaşmaktadır. Bu da ortak sevinç ve kederlerin paylaşımında çok yaygın olarak yaşanan sosyal dayanışmayı azalmaktadır.

Özellikle kaçak göçmenler, geçici durumlarından dolayı yerel hakla kaynaşmayı ve sosyal yaşama katılmayı tercih etmemektedirler. Tüm gün çalıştırılmaları, gün boyunca çalıştıkları yerlerden ayrılamamaları sosyal sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu durum, yalnızlaşmalarına ve daha da yabancılaşmalarına neden olmaktadır.

Bunların doğal sonucu olarak yeni ortamına alışırken eskiye yabancılaşan ya da yeni ortamına alışmak istemeyip yeni ortama daha da yabancılaşanlardan oluşan gruplar ortaya çıkar. Bu grupların sosyal paylaşımaları, birliktelikleri ve ortak hareketleri de sınırlıdır.

Göçmenlerin sosyalleşmesindeki temel sorunlar incelendiğinde, yerleşilen bölge/ ülkenin kültürel ve dinsel yapılarındaki farklılıklarda sonucunda çatışma ve uyumsuzluk eğilimleri

¹² İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü web sitesi, [http:// www.istanbul.meb.gov.tr.](http://www.istanbul.meb.gov.tr/) /10 Kasım 2008.

karşımıza çıkar.

Sosyal sorunların bir başka yönü sosyal güvenlik haklarıdır. Geri kalmış bölgelere sosyal güvenlik haklarının götürülmesi, ucuz ve kaliteli sosyal güvenlik hizmetinin sunulması zorunludur.

2 İnsan Hakları

2.1. Tanımı

Hangi konuya el atarsanız veya nereye bakarsanız bakın “insan” ile ilgili bir boyut muhakkak görülecektir. Yaşamın her alanında insanın gündeme gelmesiyle beraber “insan hakları” kavramı öne çıkmaktadır. Milenyum çağı olarak da adlandırılan günümüz dünyasında insan hakları olgusu, eskiye oranla daha da önem kazanmıştır. Sadece uluslararası hukukun değil iç hukukun da konusu olarak gündemdeki yerini pekiştirmektedir.

İnsan hakları; insanı insan yapan ve insanın sırf insan olmasından dolayı herhangi bir şarta veya statüye bağlı olmadan doğuştan sahip olduğu dokunulmaz, vazgeçilmez ve devredilemez üstün nitelikli değerleridir.

İnsan hakları kavramının temelinde insan olgusu yatmaktadır. İnsan bir canlı olarak, doğar, yaşar ve ölür. Tüm canlıların geçtiği aşamalardan doğal olarak insan da geçer. İnsan haklarının temelinde yatan insan kavramı yalnızca biyolojik anlamda insan ile sınırlı değildir. Akıl taşıyan, düşünen ve aynı zamanda psikolojik varlık olarak insanın, sadece insan olması nedeniyle, doğuştan bazı haklarının var olduğu savı, insan hakları düşüncesinin başlangıcı noktasıdır.

Günümüzde insan hakları; birinci kuşak, ikinci kuşak ve üçüncü kuşak haklar şeklinde bölünerek tanımlanmaya çalışılmıştır. Birinci kuşak haklarda kapsamına can ve mal güvenliği, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce ve ifade özgürlüğü, siyasi hak ve özgürlükler girmektedir. İkinci kuşak haklar ise çalışma, sağlık, sosyal ve ekonomik haklar yer almıştır. Üçüncü ve son olarak, teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan bilişim alanında emniyet, konfor ve gizlilik hakları tanımlarda yerlerini almıştır.¹³

İnsan hakları, birtakım insanlar arası ya da gruplar arası ilişkilerden doğmaz. İnsan haklarının geçerliliği belli şartların varlığına da bağlı değildir. Bu da insan haklarının evrenselliğine işaret eder. Yani bireyler, insan haklarına belli bir toplumsal gruba ait olma ya da belli değer ve düşüncelere sahip olma gibi bir şarta bağlı olmaksızın sahip olurlar. İnsan hakları, kişinin özündeki kendi gerçekleştirme potansiyelini, yani bireyin hür iradesini korur.¹⁴

2.2. Gelişimi ve Korunması

İnsan hakları, kavram ve düşünce olarak belli tarihsel şartlarda doğup gelişmiştir. İnsan hakları taleplerinin yükseldiği ilk tarihi dönem, ortaçağ tarihi boyunca burjuvazinin, aristokrasi ve ruhban sınıfıyla eşitlik mücadelesinin sürdüğü dönemdir. Eşitlik mücadelesine kurumsal temeller oluşturmak üzere ileri sürülen görüşlerden en önemlisi, doğal hukuk ve doğal haklar görüşüdür. Bugünkü uluslararası insan hakları belgelerinin çoğu bu görüş doğrultusunda kaleme alınmıştır.

İnsan hakları fikri ilk olarak İngiltere’de doğmuştur. 1215’de ‘Hürriyetlerin Büyük Berati’ yani “Magna Charta Libertatum” adlı belgeyi dönemin İngiliz Kralı John, İngiliz halkına vermiştir.

18. yüzyıla gelindiğinde başka ülkelere de yayıldığı gözlemlenmiştir. 1789 Fransız İhtilali’nde İnsan Hakları Beyannamesi yayınlanmıştır. Beynamede haklar açık bir şekilde belirtilmiştir. 19. yüzyılda ise kişisel hakların yanı sıra sosyal ve ekonomik haklarda eklenmiştir. 1948 yılına gelindiğinde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı tarafından klasik ve sosyal insan haklarını kavrayan İnsan Hakları Beyannamesi’nin hazırlanarak 10 Aralık 1948 yılında yürürlüğe girdiği görülmektedir.

¹³ M. Oktay Almak, *Türkiye’de Batı’da İnsan Hakları*, Pelikan Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 40.

¹⁴ İoanna Kuçuradi, ‘İnsan Hakları kavramları ve sorunları’, *Türkiye Felsefe Kurumu*, İstanbul, 2007, s. 49.

Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nde: İnsan haklarının temeli; insan onuru ve şahsının değerinin tanınmasına dayandırılmaktadır. İnsan haklarının, hukukun hâkimiyeti yoluyla korunması, böylece insanın haksızlığa en sonunda başkaldırmaya zorlanması gereği vurgulanmıştır.

Birleşmiş Milletlere ait üye devletlerin, insan haklarına saygı – gerçekleştirme – ve temel özgürlükleri hayata geçirme yükümlülüğünde olduğu – bireylerin ve toplumun bütün organlarının temel insan haklarına sadakati ve bu hakları koruması sorumluluğu belirtilmektedir.

Bildirgeyi göç açısından inceleyecek olursak, birinci maddesinde; “bütün insanların özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar” ifadesi karşımıza çıkar.

Göçün ele alındığı bir diğer maddesi ise ikinci maddesidir. İkinci maddede “herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal veya başka görüşü, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi bir ayırım gözetmeksizin belirtilen hak ve özgürlüklerden yararlanabilir” denmektedir.

Yedinci maddesinde ise eşitlik ve ayrımcılık konuları ele alınarak, herkesin yasa önünde eşit ve ayırım gözetmeksizin yasanın korunmasından eşit yararlanma hakkına sahip olduğu bildirilmektedir. Bildirgeye aykırı ayrımcı davranışlara karşı eşit korunma hakkı olduğu vardır.

Sekizinci maddesinde her insanın yetkili ulusal mahkemeler önünde; kendisine anayasa veya kanunlarca tanınan temel hakları ihlal eden her türlü davranışa karşı etken hukuki – korunma haklarının tanındığı” belirtilmiştir.

Onüçüncü maddenin birinci fıkrasında; herkes kendi ülkesi de dâhil, herhangi bir ülkeden ayrılma ve o ülkeye dönme hakkına sahiptir. Belirtilen bu tanımlama ile de dış göç yapma hakkına ve ülkesine dönebilme hakkına vurgu yapılmaktadır.

Bildirgenin bir diğer göçle ilgili maddesi onbeşinci maddesidir. Herkesin bir ülkenin yurtdaşı olmaya hakkı vardır. Hiç kimse keyfi olarak uyrukluğundan yoksun bırakılamaz denilmektedir. Başlangıçta vatandaşlık hakkına vurgu yapıldığı izlenimini veren bir madde gibi görünmektedir. Oysa dünya üzerinde beşyüzbinden fazla vatansız vardır. Bunlar vatandaşlıktan çıkarılarak zorla göç ettirilen insanlardır.

Bildirgenin konuyla ilişkilendirilen son maddesi yirmi ikinci maddesidir. Maddeye göre, herkes onur ve kişiliğinin serbestçe gelişimi için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının olduğunu vurgulamaktadır.

Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi dışında bu alanda hukuki belge olarak 1951 Mülteci Sözleşmesi karşımıza çıkar. Sözleşme'de göçmen hakları şöyle ifade edilmektedir.

1- Ciddi insan hakları ihlali riski altında bulunacakları bir ülkeye zorla geri gönderilmekten korunma,

2- Ayrımcılığa karşı korunma,

3- Din ve inanç özgürlüğü,

4- Kimlik ve seyahat dokümanları,

5- İş, barınma, eğitim, sağlık,

6- Sınırdan yasa dışı yollardan yapılan girişler için verilen cezalardan korunma,

7- Seyahat özgürlüğü.¹⁵

Devletler, bu hakların gerçekleşmesi, insanların eşit, özgür ve onurlu yaşaması için gereken ekonomik, sosyal, eğitsel ve hukuki ortamı yaratmak zorundadırlar.¹⁶

İnsan haklarını koruma sorununu, felsefi, etik ve siyasal bir sorun olarak gören anlayışlar da bulunmaktadır. Buna göre felsefi sorundur; çünkü insan hakları kavramının açıklığa kavuşturulmasında- bu hakların getirdikleri konusunda daha sağlam sonuçlar çıkarmamızı sağlayabilecek bir açıklığa kavuşturulmasına- şiddetle ihtiyaç vardır. Etik bir sorundur; çünkü günlük yaşamda bu haklara saygı gösteren ya da onları çiğneyen, insandır; oylarıyla ya da kamu görevlisi olarak verdikleri kararlarla korunmaların katkıda bulunan da insandır.

Ayrıca bir siyasal sorundur; çünkü bütün yurttaşların insan olarak olanaklarını geliştirmeleri ‘korku ve yoksunluktan uzak’ yaşayabilmeleri için gerekli koşulları doğrudan doğruya veya dolaylı olarak sağlamak her devletin görevidir. Ama devletleri de- bu konuda kim ne derse desin-

¹⁵ The 1951 Refugee Convention, <http://www.unhcr.org/pages/49da0e466.html>, 1951.

¹⁶ Hikmet Sami Türk, Yeni Türkiye: Sürekli Bir Ödev Olarak İnsan Hakları, 1998, sayı 21, s. 18.

kişiler yönetiyor. Böylece görüyoruz ki, etik ve siyasal bir sorun olarak insan haklarının korunması da felsefeye ve felsefe eğitimine bağlıdır. Çünkü felsefe eğitiminin ana görevlerinden biri, kişileri, insan onurunun nerede tehlikeye düştüğünü görebilecek bir gözü kazandıracak şekilde olabildiğince erken eğitmektir.¹⁷

3. Göç ve İnsan Hakları

Bu bölümde göç ve insan hakları ilişkisi uluslararası düzeyde ele alınmıştır. 2006 yılında yayınlanan “2005 Global Refugee Trends” adlı raporda, küresel göç eğilimleri ve göç istatistikleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Rapora göre 2005 yılı rakamları ele alındığında toplam göç eden kişi sayısı toplam 8.4 milyondur.¹⁸ Bu artışlar, göç ve insan hakları ilişkisinin her yönüyle incelenmesini zorunlu hale getirmiştir.

Göçmen hakları çoğunlukla, ait oldukları göçün kategorisine ve göçün nedenlerine göre tanımlanmaktadır. Göçün kategorisine göre yapılan ayırım, göçmen işçileri, ekonomik nedenlerle göç edenleri ve gönüllü göçmenleri kapsar. Göçün nedenlerine göre ayırım yapıldığında ise, zulüm karşısında ülkelerinden ayrılmaya zorlanan sığınmacı göçmenleri kapsamaktadır.

Göçmen gruplarının, insan hakları durumu incelendiğinde kaçakçılık mağdurlarının ve sığınmacıların uluslararası hukuk içinde bazı özel haklarının var olduğu gözlenir. Gönüllü göçmenlerin ise uluslararası insan hakları hukukuna göre koruma altına alındıkları tespit edilir.

Göçmenin sınırı geçmesiyle göç ve insan hakları ilişkisi başlar. Uluslararası hukuka göre, birinin ülkesini terk etmesi bir haktır. Ancak izin almaksızın başka bir ülkeye geçmesini kabul eden bir kanun yoktur. Söz konusu hedef ülke, bu geçişi yasal kabul etmediği sürece göç ve insan hakları çatışması sürer. Yasal olmayan göç sonucunda giriş yapan kaçak göçmenin temel haklarının uluslararası hukuka göre korunmasında hedef ülke kendini sorumlu olarak kabul etmez. Bu temel haklar; işkenceye, aşağılanmaya, ayrımcılığa, zorla çalıştırılmaya karşı korumak ve de tedavi imkânlarının sağlanmasıdır.

Göç ve insan hakları ilişkisi oldukça karmaşık ve çok yönlüdür. Göçün başladığı ana ülke, geçiş noktaları (transit ülke) ve hedef ülke bu ilişkinin birer tarafı durumundadır. İlk aşaması olan göç veren ana ülke incelendiğinde, ülkenin kötü, yetersiz ekonomik koşulları, sosyal hak eksiklikleri, sağlık, eğitim ve barınma ihtiyaçlarını karşılamadaki yetersizlikleri karşımıza çıkmaktadır.

Geçiş noktaları incelendiğinde buralarda yoğun insan hakları ihlallerinin yaşandığı gözlenir. Yasal olmayan geçişleri engellemek için ülkeler sıkı yasal kontroller ve güçlü sınır engelleri oluştururken, diğer yandan her türlü kaçakçılık faaliyetlerini özellikle, insan kaçakçılığının arttığı gözlenmiştir. Sıkı yasal kontroller, göçmenlerin yasal olmayan belgelerle, uzun, karmaşık ve tehlikeli yollar izlemelerine neden olmaktadır. Yolculuklar takma isimlerle, sahte belgelerle yapılmakta, yakalandıklarında yine bu sahte belgelere göre yargılanmaktalar. Bu da sahte belgelerle sınır geçen göçmenlerin aileleri tarafından bulunamamalarına, tehlikeli göç yollarında yaşamlarını yitirmeleri durumunda ise tespit edilememelerine neden olmaktadır. Bütün bunlar göstermektedir ki, engellemeler ve zorlayıcı yaklaşımlar işe yaramadıkları gibi kötü sonuçlar doğurmaktadır. İnsan hakları ihlalleri yasadışı yolculuklarda daha fazla yaşanmaktadır. Göçmenler, insan kaçakçıların eline düşmektedirler.¹⁹ Türkiye üzerinden Avrupa Birliği ülkelerine göç ederken Ege denizinde hiç de sağlıklı olmayan koşullarda göç ederken, hayatını kaybedenlerle ilgili haberler de buna en iyi örnektir.

Göçün diğer tarafı hedef ülkedir. Daha iyi koşullarda yaşamak için hedef ülkeye giden göçmen, göçmen olmanın verdiği sorunlarla karşılaşır. Yabancı olduğu bir toplum, dil, hukuk ve uygulamalar karşısında kendi haklarının neler olduğunu yeterince değerlendiremez. Ayrımcılık, tedavi hakkı ve eşit olmayan çalışma koşullarında çalıştırılmak gibi kötü muameleler görür.

¹⁷ İoanna Kuçuradi, ‘İnsan Hakları kavramları ve sorunları’, *Türkiye Felsefe Kurumu*, İstanbul, 2007, s. 8.

¹⁸ UNHCR global refugee tally at 26-year low, but more internally displaces, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/news/open-doc.htm?tbl=NEWS&id=448915214>, June 2006.

¹⁹ Stefanie Grant, *International Migration and Human Rights*, http://www.newwebsite.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/tp/TP7.pdf, 2005, s. 5.

Genel olarak göç esnasında yaşanan insan hakları sorunları uluslararası düzeyde incelendiğinde karşımıza ciddi insan hakları ihlalleri çıkmaktadır. Göçmen, risk altında bulunacakları bir ülkeye zorla geri gönderilme, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, uygun olmayan koşullarda göç, kimlik ve seyahat dokümanlarında sahtecilik, din-inanç özgürlüğünde kısıtlamalar, insan ticareti, iş, sağlık, eğitim haklarından yararlanamama ve uyum sorunlarıyla karşılaşmaktadır.

İnsan hakları ihlallerinin, göçe bir neden, göç süreci ve son olarak ta göçün sonlandırılması aşamasında da yaşanan önemli bir olgu olduğu kanıtlanmış bir gerçektir. Buna en iyi örnek kitlesel göç hareketlerine neden olan insan hakları ihlalleridir. Örneğin 1989 yılında Bulgaristan'dan Türk asıllı azınlıklara yönelik insan hakları ihlalleri sonucu Türkiye'ye yoğun göçler yaşanmıştır.²⁰

Uluslararası göçe bağlı ortaya çıkan diğer ihlallerinden ikisi ayrımcılık ve işte eşit olmayan koşullarda çalıştırılmaktır. Göçmenler, çalışma standartlarına uygun olmayan veya uygulanmadığı sektörlerde çalıştırılmaktadırlar. Yasal olmayan yollardan ülkeye geçiş yapan göçmenler işveren, göçmen ajanları ve suç çetelerinin suistimallerine uğramaktadırlar.

Yabancı düşmanlığı bir diğer önemli sorundur. Bazı Avrupa Birliği ülkelerinde yabancılara karşı ırkçılık ve yabancı düşmanlığının varlığı bilinmektedir. Yabancı düşmanlığı göçmenlere ve sığınmacılara karşıdır. Bu ülkelerde yabancılara karşı saldırılar, hak ihlalleri sıkça gözlenmektedir. Bu kapsamda işkence ve kötü muamele en yaygın iki insan hakları ihlalleridir.

Göç edenlerin hakları sözleşmelerle belirlenmiş olmasına rağmen uygulamada böyle olmadığı bilinen bir gerçektir. Göçü engellemek mümkün olmasa da belirli seviyelerde tutmak adına, ülkeler, önemli sınırlamalar ve yasalar uygulamaktadırlar. Yasal yollardan başka bir ülkeye geçme imkânı bulamayan göçmen yasal, olmayan koşullara ve sahte belgelere başvurmakta, yukarıda ifade ettiğimiz göçmen haklarına ve haliyle insan haklarına uygun olmayan koşullarda göç ve beraberinde hak ihlalleri ortaya çıkmaktadır.

Özellikle ülkemizde kaçak göçmenlerin yaşadıkları işgücü ihlalleri dikkat çekmektedir. Kaçak göçmenler ve yabancılar ülkemizde yasal olmayan durumlarından dolayı ucuz işgücü olarak görülmekte ve sigortasız çalıştırılmaktadırlar.²¹ Belgeleri eksik olan bu göçmenler sağlık imkânlarına sınırlı seviyelerde ulaşım faydalanabilmekte, yüksek sağlık riskleri altında yaşamaktadırlar.²²

Bir başka sorun ise yasadışı göçün, potansiyel olarak insan ticaretine dönüşebilmesidir. İnsan kaçakçılığı ve insan ticareti gibi suçların geliştiği ve buralarda yoğun insan hakları ihlallerinin yaşandığı bilinmektedir. İnsan ticareti, her şekliyle insan hakları anlaşmalarını ve ilkelerini ihlal eden bir suçtur. Ülkeler ulusal sınırlar içinde alınan önlemlerle bu sorunları aşamamakta ve uluslararası politika, uygulama ve standartlar çerçevesinde ele almaya çalışmaktadırlar.²³

Doğaları gereği göç ve kaçakçılık iç içe geçmiş iki konudur. Çünkü kaçakçılar ekonomik nedenlerle kentlerinden, ülkelerinden kaçanları sömürmektedir. Burada kadın ve çocuk göçmenlerin mağduriyeti söz konusudur. Doğum kartı, kimliği ya da resmi kaydı olmayan çocukların kaçakçılık için çok uygun olmaları, bu duruma zemin hazırlamaktadır.

Göçmen haklarından biri olan sağlık alanında da benzer sorunlar vardır. Birçok ülke, göçmenleri bir sağlık tehdidi olarak görmektedir. Halk-sağlık programları genellikle resmi hükümet politikalarını yansıtır. Bu programlar göçmenlere daha iyi sağlık imkânı vermek amacıyla değil de daha ziyade göçü kontrol etmek amacıyla kullanılmıştır ve günümüzde de kullanılmaktadır²⁴.

Göç ve insan hakları ilişkisinin bir diğer boyutu eğitim ve öğretim hakkıdır. Eğitim hakkı, temel bir insan hakkıdır. Eğitim hakkının sağlanması, bireylerin diğer insan haklarından yararlanmalarını ve haklarını korumalarını mümkün kılar.

²⁰ Stefanie Grant, a.g.e, s. 2.

²¹ *Dünyada ve Türkiye'de Yasadışı Göç*, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara, 2001, s. 26.

²² I. Wolfers, I. Fernandez, S. Verghis, M. Vink, "Sexual behaviour and vulnerability of migrant workers for HIV Infection", *Culture, Health & Sex*, 2002, Cilt: 4, Sayı:4, s. 459-473.

²³ Umur Beşpınar, Kezban Çelik, 'İnsan ticaretinin görünen yüzü: Türkiye'de Farklı Sosyal Aktörlerin Seks Ticaretine Bakışı', <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/goc/goc4.pdf>, 2009.

²⁴ 'Migration, human rights, and health', *The Lancet*, Cilt: 262, Sayı: December 13, 2003, s. 2020.

Eğitim hakkı, eğitime erişim, kaliteli eğitim ve öğrenme ortamında saygı görme haklarının tamamını kapsar. Eğitim hakkında temel ilke eşitliktir. Toplumda eğitim hakkı yaygın olarak ihlal edilenler engelli bireyler, kadınlar, göçmenler ve yerinden edilmiş kişilerdir. Eğitimde bu gruplara öncelik verilmesi şarttır. Her bireyin, ırkı, cinsiyeti, milleti, etnik veya sosyal kökeni, dini, siyasi görüşü, yaşı veya engeli ne olursa olsun parasız, temel eğitime erişimi sağlanmalıdır.

Göçmenin yeni katıldığı toplumla bütünleşmesi için eğitim ve öğretim önemli rol oynamaktadır. Göçmenin dildeki yeterliliği ve kültürel yetenekleri eğitimde başarısını etkiler. İşgücü piyasasıyla kolaylıkla bütünleşmesini sağlar.

Yoğun göç alan toplumlarda, göç sonrası, yalnızlık, uyum sorunu, ayrımcılık, damgalanmak nedeniyle hüsrana uğratılmış büyük göçmen nüfusu ile karşılaşmaktadır. Göçmenleri göç ettikleri hedef ülke tek kişilik vize vererek, eşlerinden, ailelerinden uzaklaşmak zorunda bırakmaktadır. Tüm bunlar göçmeni olağan destek mekanizmalarından uzaklaştırmaktadır.²⁵

İnsan haklarının ihlal edildiği bir başka alan yaşama hakkıdır. Göç ve yaşam hakkı birlikte incelendiğinde, insan bedenini ve bölümlerinin ticari amaçlı kullanıldıkları, organ mafyası ve fuhuş örnekleriyle karşılaşırız. Her temel hak gibi “yaşama hakkı” bağlamındaki “hak” sözcüğü de, insan olan herkese borçlu olunan bir muameleye- kişilerin görmesi gereken bir muameleye olduğu kadar, kişilerin başka kişiye göstermesi gereken bir muameleye-ilişkin bir talep dile getiriyor.²⁶

4. Sonuç ve Öneriler

Göç, bir insan hakkıdır. Bu konudaki sorunların da insan hakları çerçevesinde sorumlu kurum ve kuruluşlarca yasal yollarla çözümlenmelidir. İnsan hakları, göçün dâhili bir parçası olarak ele alınmalıdır.

Eğer göç veren ve göç alan bir ülkede göç politikası yok ise, üstü kapalı olarak göçün olumsuz sonuçlarına razı olunuyordur. Bu mevcut piyasa güçlerinin geliştirdiği uygulamalara razı olmak demektir.²⁷ Göçle karşı karşıya kalan ülkeler, göç dalgalarının arzu edilmeyen, zararlı sonuçları ile mücadele ederek çözmek zorundadırlar.

Bu sorunların çözümünde etkin idari, yasal ve finansal altyapılar önem kazanmaktadır. Ulusal ve uluslararası kurumlarla, örgütlerle işbirliği yapılması ve gerekli politikaların uygulanması gerekmektedir.

Sağlık ve göç konularının insan hakları bakış açısından değerlendirilmesi için, göçmenlerin sorunlarının ulusal ve bölgesel sağlık konularıyla birlikte ele alınması gerekmektedir. Göçmenlerle ilgili en yenilikçi çalışmalar göçmenler için alternatif sağlık programları geliştiren organizasyonlarca yapılmaktadır. Bu organizasyonlar, göçmenleri kontrol etmek yerine onlara yönelik sağlık koşullarının geliştirilmesi, göçmenlerin yetkilendirilmesi için uygun ortamın oluşturulmasını sağlamaktadırlar.²⁸

İnsan hakları açısından özellikle insan ticareti sorununun çözümlenmesi için gerekli sosyal toplum kuruluşlarının kurulması, yasal, sosyal, tıbbi, psikolojik yardımların sağlanması, evlerine dönüşü kolaylaştıracak ortamların oluşturulması, uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve en önemlisi de toplumun bilinçlendirilmesi yerinde olacaktır.²⁹

Ülkeler kendi sınırlarından içeri giren ve yaşayan göçmenlerin haklarını korumalıdır, Göçmen insan hakları, paylaşılan bir sorumluluktur, ana ülke, geçiş yapılan ülke ve hedef ülke bu hakların korunmasında önemli rollere sahiptir.³⁰

Türkiye Cumhuriyeti anayasası, devletin insan haklarına saygı temeli üzerine kurulduğunu ilan eder. Türkiye’de bu konularda çalışmalar yapılmakta ve göçle ilgili kanunlar hazırlanmaktadır. En önemli kanun 14.09.1994/ 6169 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye’ye İltica Eden veya

²⁵ ‘Migration, human rights, and health’, a.g.e, s. 2019.

²⁶ İlhan Tekeli, *Göç ve Ötesi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008, s. 40.

²⁷ İlhan Tekeli, *a.g.e*, s. 40.

²⁸ ‘Migration, human rights, and health,’ a.g.e., s. 2020.

²⁹ ‘Migration, human rights, and health,’ a.g.e., s. 2020.

³⁰ *International Migration and Human Rights*, Global Migration Group, s. 99-100.

Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'tir.

Ayrıca Türkiye, işkencenin önlenmesi konusunda uluslararası denetime açık bir ülkedir. Türkiye, insan hakları konusunda, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yetkisini kabul etmiştir.

İnsan hakları bildirge ve sözleşmelerine, anayasa ve yasa hükümlerine rağmen birçok ülkede hala insan hakları sorunlarının yaşandığı inkâr edilemez. Sorunların bir bölümü yasalardaki eksikliklerden, bir bölümü yasaların doğru uygulanmamasından kaynaklanmaktadır.

İnsanın, insan olma bilincine vararak, insanca muamele görmesi ve başkalarına da insanca muamele etmesiyle yakından ilgilidir. Çünkü kendisini insan olarak görmeyen kişinin, başkasını da insan olarak göremeyeceği ve böylece insanca muamele edemeyeceği bellidir. İnsan haklarını koruyacak insanların yetiştirilmesi gerekir.

İnsan hakları eğitiminin düzenli olarak yapılması yerinde olacaktır. Derslerde uluslararası insan hakları sistemleri, anayasalar ve mevzuatlar yanında öğretilmelidir.

İnsan olmamızın değerinin farkına varmamız, göçü değerlendirdiğimiz bir noktada insanın değerine bir kez daha vurgu yaparak gereken çabaları harcamamız ve başkalarında buna teşvik etmemiz gerekmektedir.

Göç ve İnsan Hakları Belgelerinin Bazıları

- Kadın ve Çocuk Kaçırılmasında Sındırma (Gizleme) Hakkında Anlaşma - 1947
- Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi - 1948
- Sığınmacıların Durumuyla İlgili Anlaşma - 1951
- Yurtsuzların Durumu İle İlgili Sözleşme - 1954
- Uluslar arası Ekonomik, Sosyal, Kültürle Haklar Sözleşmesi - 1966
- Uluslar arası Sivil ve Politik Haklar Sözleşmesi - 1966
- Sığınmacıların Durumuyla İlgili Protokol - 1967
- Göçmen İşçiler Sözleşmesi, Göç İle İlgili Aşağılayıcı Koşulların ve Eşit Olanakların Tanıtılması ve Göçmen Çalışanların Tedavisi (No. 143)- 1975
- Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tüm Formlarının Çıkarılması Üzerine Anlaşma - 1979
- Çocuk Hakları Üzerine Sözleşme - 1989
- Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Bireylerinin Haklarının Korunması Hakkında Uluslar arası Anlaşma - 1990
- Birleşmiş Milletler Ülkelerarası Organize Suça Karşı Anlaşması - 2000
- İnsan Kaçakçılığında Sındırma ve Cezalandırma Karşısında Koruma Hakkında Protokol, Özellikle Kadın ve Çocuklar, Birleşmiş Milletler Ülkelerarası Organize Suça Karşı Anlaşması'na ek - 2000
- Göçmenlerin Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Kaçakçılığına Karşı Protokol, Birleşmiş Milletler Ülkelerarası Organize Suça Karşı Anlaşması'na ek - 2000
- İnsan Hakları ve İnsan Kaçakçılığı Üzerine Tavsiye Edilen İlkeler ve Rehberler - 2002
- Uluslar arası İş Örgütü (ILO) İşçi Göçü Üzerine Çok Amaçlı Çerçeve - 2005

Kaynakça

AB Suç ve Güvenlik Konsorsiyumu, 2008 yılı Araştırma Metni (2009), <http://www.iem.gov.tr>, 12 Ocak 2009

Alniak, M. Oktay, Türkiye'de ve Batı'da İnsan Hakları, Pelikan Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.40.

Balcioğlu, İbrahim, *Şiddet ve Toplum / Suç Göç ve Çocuklar*, Bilge Yayınları, İstanbul, 2001, 1. baskı, s. 203.

Beşpinar, Umut, Kezban Çelik, 'İnsan Ticaretinin Görünen Yüzü: Türkiye'de Farklı Sosyal Aktörlerin Seks Ticaretine Bakışı', <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/goc/goc4.pdf>, 2009, s. 1.

Dünyada ve Türkiye'de Yasadışı Göç, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara, 2001, s. 26.

Gözlüöl, Said, 'İç Göçün Suç Oluşumuna ve İç Güvenliğe Etkisi', T.C. İç İşleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi Web Sitesi, <http://www.arem.gov.tr/> / 27 Kasım 2008.

Grant, Stefanie, "International Migration and Human Rights", http://www.newwebsite.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/tp/TP7.pdf, 2005, s. 5.

International Migration And Human Rights, Global Migration Group, 2008, s. 99-100.

İçduygu, Ahmet Ve Ünal, Turgay, Türkiye'de içgöç: sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri *Türkiye'de İç göç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı., İstanbul, 1998, s. 38.

İçduygu, Ahmet, *Türkiye'de Kaçak Göç*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2004, s. 47.

İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü Web Sitesi, <http://www.iem.gov.tr/> /15 Aralık 2008.

İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü Web Sitesi, <http://www.İstanbul.meb.gov.tr/> /10 Kasım 2008.

Karabulut, Kerem, Doğu Anadolu ve Erzurum'daki Göç Olgusu ve Kârn Göçe Etkisi Üzerine Bir Uygulama. *DSİ Su Forumu Hidrolojisi Sunumu*, <http://www.dsi.gov.tr/duyuru/.../Kar%20Hidrolojisi%20ogoc%20osunu.ppt>, Erzurum, 2008.

Kuçuradi, İoanna, 'İnsan Hakları Kavramları ve Sorunları', *Türkiye Felsefe Kurumu*, Aralık 2007, s. 8.ve s. 49.

Migration, Human Rights, And Health, *The Lancet*, Cilt: 362, S.: December 13, 2003, s. 2019-2020.

Ramazanoğlu, A. Hamit, "Göç ve göçün getirdikleri ", *Öğretmenler Platformu*, Nisan 2007/, İstanbul, 2007.

Tekeli, İlhan, Göç ve Ötesi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008, s. 40.

Türk, Hikmet Sami. 'Yeni Türkiye: Sürekli Bir Ödev Olarak İnsan Hakları', 1998, y. 4, s. 21, s.18. KONDA, Biz Kimiz? Toplumsal Yapı Araştırmasında Göç Olgusu, <http://www.konda.com.tr>, 2006.

Ünal, Turgay, 'Türkiye'de İçgöçe İlişkin Veri Kaynaklarının Değerlendirilmesi' *Türkiye'de İçgöç*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 1998, s. 91.

Wolffers, I., Irene Fernandez, Sharuna Verghis, Martijn Vink, 'Sexual behaviour and vulnerability of migrant workers for HIV Infection', *Culture, Health & Sex*, Taylor & Francis, 2002, Cilt:4, S.: 4, s. 459-473.

UNHCR global refugee tally at 26-year low, but more internally displaced, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/news/opendoc.htm?tbl=NEWS&id=448915214>, June 2006

Yeni Hayat Ansiklopedisi, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1981, Cilt: 3, s.1706.